

Magyar Helsinki Bizottság

**A MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG
JELENTÉSE
A SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI BÜNTETÉS-
VÉGREHAJTÁSI INTÉZETBEN
2016. JANUÁR 27–28-ÁN
TETT LÁTOGATÁSRÓL**

A Magyar Helsinki Bizottság négy megfigyelője 2016. január 27–28-án tett látogatást a nyíregyházi Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben. A látogatás során az intézet vezetése és munkatársai készséggel segítettek a Magyar Helsinki Bizottság megfigyelőinek munkáját. Az intézet parancsnoka (aki 2011 márciusa óta vezeti az intézetet) minden kért információt megadott, a megfigyelőknek az intézet minden körletét, részét lehetőségük volt megtekinteni.

A Magyar Helsinki Bizottság megfigyelői látogatásuk során az intézet parancsnokával való megbeszélést követően az intézet munkatársainak kíséretében bejárták az intézetet, illetve véletlenszerűen kiválasztott zárkákban az ott tartózkodó fogvatartottakkal a személyi állomány ellenőrzése nélkül (látó- és hallótávolságon kívül) beszélgetést folytattak. A megfigyelők emellett a négy szemközti beszélgetésre jelentkezett fogvatartottakat is meghallgatták, szintén a személyi állomány ellenőrzése nélkül. A látogatás végén a megfigyelők megosztották tapasztalataikat az intézet vezetésével.

A jelentésben az intézetnek a látogatás során felmerült panaszokkal, illetve a látogatás óta megtett intézkedésekkel kapcsolatos válaszai, valamint a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (BVOP) egyéni ügyekben megtett intézkedései, illetve válaszai szürke háttérrel jelennek meg.

A jelentésben szereplő képeket részben a Magyar Helsinki Bizottság megfigyelői készítették, részben az intézet bocsátotta azokat a Magyar Helsinki Bizottság rendelkezésére.

ÖSSZEFOGLALÓ

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben a legnagyobb problémát a rossz fizikai elhelyezési körülmények jelentik. Kiemelendő viszont, hogy a látogatás során a személyi állomány tagjai általi bántalmazásra, fizikai erőszakra egyáltalán nem panaszkodtak a fogvatartottak, és a személyi állományról jellemzően pozitívan nyilatkoztak. Ez az átlagosnál rosszabb fizikai körülmények között az intézet személyi állományának és vezetésének munkáját dicséri.

Az intézet kapacitása 142 fő, a látogatás idején ehhez képest az intézetben fogva tartottak tényleges száma 220 fő volt, ami 155%-os túlszűfolttságot jelent. Az intézet egyetlen zárkában sem tudja biztosítani a jogszabályban előírt mértékű mozgásteret; a legkisebb, egy főre jutó szabad mozgástér a legzsúfoltabb zárkában kb. nettó 0,9 négyzetméter. Az intézet legtöbb zárkájában a WC-t csupán egy függöny választja el a zárka többi részétől, a csőradiátorok nem alkalmasak a megfelelő hőmérséklet biztosítására és így hideg van a zárkákban, a „szurokpadló” a nyári melegben megolvad, a matracok – főleg a megőrzéses és az elzárást töltő fogvatartottak zárkáiban – rossz állapotban vannak. A zárkákban nincs folyamatos melegvízellátás, a meleg vizet esetenként rossz állapotú műanyag kannákban kapják a fogvatartottak. Pozitív fejlemény ugyanakkor, hogy az intézet 2015 őszén saját forrásból hozzáfogott a zárkák felújításához és a WC-k lefalazásához – a tervek szerint 2016-ban erre minden zárkában sor is fog kerülni. Emellett egy főállású gázmester alkalmazásával nagyrészt sikerrel vette fel a harcot a poloskafertőzöttséggel.

A fogvatartottak több mint felét kitevő előzetes letartóztatottak, valamint a dolgozó elítéltek mellett az intézetben szabálysértési és büntetőjogi elzárást töltőket is fogva tartanak a megőrzéses fogvatartottak mellett. A sokszor csak néhány napos szabálysértési elzárást töltő fogvatartottak befogadása és szabadítása jelentősen megnöveli az intézet adminisztrációs terheit.

Az étel mennyisége és minősége kapcsán vegyesen nyilatkoztak a fogvatartottak, és visszatérő panasz volt, hogy a fájdalomcsillapítóhoz sokszor csak késve jutnak hozzá. Többen szóvá tették, a mobiltelefonok bevezetése óta jelentősen megemelkedtek a tarifák, a dolgozó fogvatartottak pedig az intézeti varrodában alkalmazott teljesítménybérézésből fakadó alacsony keresetet és aránytalanságokat sérelmezték. Probléma, hogy az ügyvédi beszélőkben, illetve azok előtt tisztán lehet hallani a többi ügyvédi beszélőben zajló beszélgetést, ugyanakkor az ügyvédek nehezen hallják a beszélgetést.

I. ALAPVETŐ ADATOK

1. Személyi állomány

Az intézet 120 státusszal rendelkezik, ebből a látogatás idején 117 volt betöltve, az alábbi megoszlásban. (A betöltetlen státuszok: 1 biztonsági felügyelő, 1 körletfelügyelő, 1 távfelügyeleti segédelőadó.)

Vezetői törzs és vezetői közvetlen állomány	5
Személyügyi és Szociális Osztály	4
Biztonsági Osztály	38
Büntetés-végrehajtási Osztály	35
Informatikai Osztály	4
Gazdasági Osztály	24
Egészségügyi Osztály	3
Adorján-Tex Konfekcióipari és Kereskedelmi Kft. Nyíregyházi Fióktelep	7

Az intézet munkáját a fentiek mellett 1 fő szerződéses orvos, 1 fő szerződéses fogorvos, valamint 1 fő szerződéses jogtanácsos segíti. A fluktuáció a személyi állomány körében 2015-ben 0%-os volt. A szolgálat megkezdése előtt a személyi állomány tagjainak szondát kell fűjniük.

Az intézetben 1 vezető reintegrációs tiszt mellett 4 további reintegrációs tiszt (korábban: „nevelő”) dolgozik. **Egy reintegrációs tiszt átlagosan 54 fogvatartottal foglalkozik**, a legmagasabb létszámú reintegrációs csoportba a látogatás idején 61 fogvatartott tartozott. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának (a továbbiakban: BVOP) tájékoztatása szerint 2015-ben átlagosan 58 fogvatartott jutott egy reintegrációs tisztre, így a reintegrációs csoportok intézeti létszáma országos viszonylatban átlagos, ugyanakkor meglátásunk szerint országosan is szükséges lenne a reintegrációs tiszti létszám növelése, és így a reintegrációs csoportok létszámának csökkentésére. Jó gyakorlat, hogy a reintegrációs tisztek munkaideje 8.00–16.00 helyett 10.00–18.00, hogy a dolgozó fogvatartottakkal is legyen alkalmuk, idejük találkozni.

Az ún. reintegrációs gondozást, a fogvatartottak szabadulásra való felkészítését, valamint a szabadult fogvatartottak utógondozását és felügyeletét végző pártfogó felügyelők a reintegrációs tiszteknél jóval több fogvatartott jut: a látogatás idején **2 pártfogó felügyelő 369 ügyet látott el**.

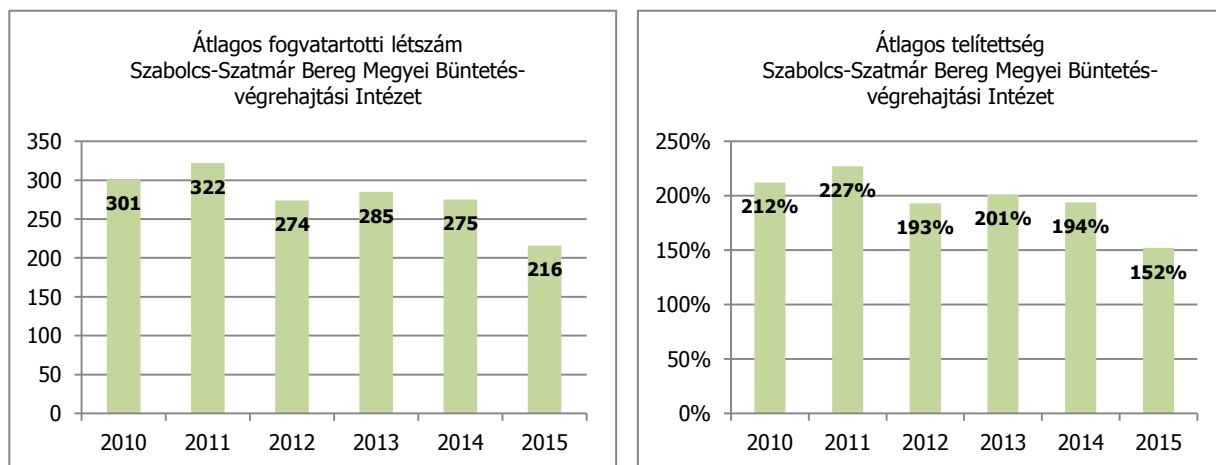
A személyi állomány tagjai a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság rendőrorvosi hivatala pszichológusához fordulhatnak mind a munkával kapcsolatos, mind magánéleti pszichés gondjaikkal, problémáikkal. Csoportos, illetve egyéni szupervízióra, vagy külső vezetővel történő rendszeres esetszbeszélésre ugyanakkor sajnos nincs lehetőség. A BVOP szervezésében a személyi állomány érintett tagjai az elmúlt években több kommunikációs, konfliktuskezelő és stresszkezelő, valamint speciális csoportokra vonatkozó képzésen vettek részt, ugyanakkor az intézet vezetése úgy nyilatkozott, hogy további hasonló tréningekre lenne szükség, rendszeresen.

Fontos hangsúlyozni, hogy **a látogatás során az állomány tagjai általi bántalmazásra, fizikai erőszakra egyáltalán nem panaszkodtak a fogvatartottak, és a személyi állományról túlnyomórészt pozitívan nyilatkoztak.** Néhány panasz érkezett csak nem megfelelő hangnemre, szóhasználatra.

2. Fogvatartottak létszáma és kategóriái

2.1. Általános adatok

Az intézet teljes befogadóképessége 142 fő, a látogatás napján ehhez képest az intézetben fogva tartottak tényleges száma 220 fő volt (közülük 210 férfi és 10 nő), ami **155%-os túlszűfolttságot** jelent. Ez ugyan **20%-kal magasabb, mint a büntetés-végrehajtási rendszer 2015-ös átlagos országos telítettsége, de** ahogy az alábbi grafikon mutatja, **intézeti szinten még így is jelentős javulásnak számít** a 2014-ig tartó időszakhoz képest. A fogvatartotti létszám csökkenése többek között a büntetés-végrehajtási rendszeren belül alkalmazott telítettségkiegyenlítő programnak köszönhető, illetve annak, hogy ha hónapokra elnapolják a tárgyalást egy megőrzéses (más intézetből különböző eljárási cselekmények elvégzése érdekében, ideiglenesen átszállított) fogvatartott ügyében, akkor jelenlegi rendszerben a következő tárgyalásig visszaszállítják az anyaintézetébe.

Az intézet megyei ház jellegéből adódóan a fogvatartottak között az előzetes letartóztatottak száma a legmagasabb: a látogatás idején ők tették ki a fogvatartottak több mint felét. A látogatás idején a fogvatartottak száma kategóriák és biztonsági fokozat szerint a következőképpen alakult:

	Fogvatartottak száma összesen	Ebből		Ebből fiatalkorú
		férfi	nő	
Előzetes letartóztatott	115	109	6	1 (férfi)
Elítélt	54			–
<i>börtön</i>	44	43	1	–
<i>fogház</i>	10	10	0	–
Szabálysértési elzárást töltő	14	13	1	1 (nő)
Megőrzéses	37			

Az intézet vezetésének tájékoztatása szerint az intézetben olyan elítélt fogvatartottak maradhatnak, akik önként kezdték meg büntetésük letöltését, legfeljebb börtön fokozatú, 5 évnél nem hosszabb szabadságvesztés-büntetést töltenek, és maguk kérték, hogy dolgozhassanak.

Az intézetben különleges biztonságú zárka nincs. A fogvatartottak biztonsági fokozat szerinti megoszlása a következő volt 2016. január 25-én:

Biztonsági fokozat	Fogvatartottak száma	Ebből fiatalok
1. Alacsony	10	–
2. Közepes	208	1 (férfi)
3. Magas	2	–

Az intézetben speciális csoportként drogprevenció részleg működik, itt a látogatás idején 6 fogvatartott volt elhelyezve. Szexuális bűncselekményt elkövetők elhelyezésére nem létezik külön zárka. Az LGBTQ fogvatartottakat nem azonosítják, így esetleges külön elhelyezésük sem merült fel.

Az intézetben fogva tartottak közül a látogatásig 11 fogvatartott nyújtott be reintegrációs őrizetbe helyezés iránti kérelmet, ebből 6 fogvatartott esetében engedélyezték a reintegrációs őrizetet. A reintegrációs őrizet feltételeiről tájékoztatják a fogvatartottakat; a végrehajtással kapcsolatban problémát nem tapasztaltak.

2.2. Szabálysértési elzárást töltők

A szabálysértési elzárást töltők átlagos éves száma az elmúlt négy évben 6 és 16 fő között volt, de például 2014 februárjában átlagosan 25 szabálysértési elzárást töltött tartottak fogva az intézetben.

	2012	2013	2014	2015
Szabálysértési elzárást töltők átlagos létszáma	6 fő	14 fő	16 fő	11 fő

Arra vonatkozóan az intézet nem rendelkezik pontos adatokkal, hogy az elmúlt években összesen hányan töltöttek szabálysértési elzárást az intézetben, mivel egy-egy embert több alkalommal is befogadnak egy adott évben, és arról külön nyilvántartást nem vezetnek, hogy hányan kerülnek be többször is az intézetbe egy évben szabálysértés miatt.

Az intézet tájékoztatása szerint ugyanakkor nem ritkák **a csak néhány, akár 1 napos** (az intézeti zsargonban „jövös-menőnek” hívott) **szabálysértési elzárást töltő fogvatartottak**. Az ő befogadásukkal, illetve szabadításukkal kapcsolatos adminisztrációs kötelezettségek ugyanakkor ugyanazok, mint bármely más fogvatartott esetében, **jelentősen megnövelve az intézet adminisztrációs terheit**, hiszen pl. az 1-2 napos szabálysértési elzárást töltők esetében a befogadási eljárást követően a fogvatartottat már egyből a szabadításra is fel kell készíteni – miközben az intézetnek napi 15-20 fő befogadását kell megoldani, mindössze egy nyilvántartási segédelőadóval.

A személyi állomány érintett tagjai úgy nyilatkoztak, hogy 2012, vagyis az új szabálysértési törvény hatálybalépése óta az adminisztrációs munka kb. 60%-át a szabálysértési elzárások adják. Az intézet tájékoztatása szerint az új szabálysértési törvény hatálybalépése óta megnövekedett az intézetbe érkező szabálysértési határozatok száma, jelenleg napi 70-100 határozatot kapnak. (Az elzárást töltők az intézetben való elhelyezése után a rendőrség az intézetnek küldi meg az adott szabálysértők letöltésre váró elzárási határozatait, ez növeli meg a határozatok számát.) Ezek folyamatos iktatása sokszor problémát jelent – előrelépés volt e tekintetben, hogy 2015 második felétől a Nyíregyházi Rendőrkapitányság e-mailen küldi meg a szabálysértési határozatokat. Szintén pozitív fejlemény, hogy jelenleg már csak munkaidőben lehet befogadni a szabálysértési elzárást töltőket – korábban erre akár éjszaka is köteles volt az intézet, tovább növelve a személyi állomány terheit. Ráadásul több esetben előfordult, hogy a befogadást végül meg kellett tagadni: volt olyan eset, amikor a rendőri elővezetés során kiderült, hogy az elkövető lakóhelye alapján nem a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Intézet illetékes a befogadásra, illetve olyan is előfordult, hogy az adategyeztetés során derült csak ki, hogy a szabálysértési elzárás elévülés miatt nem végrehajtható. Megjegyzendő, hogy a szabálysértési és a büntetőjogi elzárás végrehajtása a rendőrségre is jelentős többletterhet ró, mivel az intézet adatai szerint az elzárás letöltésére a rendőrség által elővezetettek aránya jóval nagyobb, mint az önként jelentkezők száma.

	2015. 09.	2015. 10.	2015. 11.	2015. 12.
Elővezetett személyek	37	48	62	74
Önként jelentkezők	12	8	9	5

Az intézet tájékoztatása szerint több esetben fogadtak be szabálysértőket kb. 60-70 különböző tartamú szabálysértési elzárás letöltésére, az egyik fogvatartott pedig összesen kb. 110-120 szabálysértési elzárást tölt folyamatosan, így várhatóan csak 2016. augusztus 25-én szabadul – látható tehát, hogy a szabálysértési elzárások kumulálódása sokszor igen jelentős hosszúságú szabadságelvontást eredményezhet.

A látogatás idején a következő szabálysértések miatt töltöttek elzárást a fogvatartottak: tiltott prostitúció szabálysértés, közúti közlekedési szabályok kisebb fokú megsértése, tulajdon elleni szabálysértés, valótlan bejelentés, személyazonosság igazolásával kapcsolatos kötelességek megszegése, engedély nélküli vezetés. **Az intézet parancsnoka beszámolt olyan 63 éves fogvatartotról is, akire azért szabtak ki pénzbírságot, mert a zebra mellett ment át az úttesten, a pénzbírságot viszont nem tudta befizetni, így azt átváltoztatták elzárásra. A megfigyelők beszéltek olyan fogvatartottal, aki saját elmondása szerint legalább tízedik alkalommal tölt elzárást kerékpáros közlekedési szabálysértések miatt, a látogatás idején éppen egy 70 ezer Ft-os, elzárásra átváltoztatott pénzbírságot – elmondása szerint lakóhelyén rendőrségi gyakorlat a hasonló pénzbírságok kiszabása. Az intézet vezetésének benyomásai szerint nagyon magas a deprivált státuszú, vagy akár hajléktalan szabálysértők aránya.**

Mindezek az információk megerősítik a Magyar Helsinki Bizottság azon, már többször kifejtett álláspontját, hogy a szabálysértések jogi szabályozása és a jogalkalmazói gyakorlat kapcsán komoly változásokra lenne szükség, **a jelenlegi rendszer ugyanis aránytalanul sújtja a rossz társadalmi és anyagi helyzetben levőket, és aránytalan büntetéseket eredményez.** Emellett a sokszor csak néhány napos szabálysértési elzárásoknak **visszatartó ereje nincs, reszocializációs szempontból értelmetlenek,** végrehajtásuk pedig **jelentős plusz terheket ró a büntetés-végrehajtási intézetekre is.**

3. Rendkívüli esetekre vonatkozó adatok

Rendkívüli haláleset az intézetben az elmúlt évben nem történt.

2015-ben nem került sor a fogvatartottak és a személyi állomány tagjai által egymás sérelmére elkövetett bűncselekményre az intézetben; hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazásra vonatkozóan az elmúlt évben panasz nem érkezett. Egy esetben fordult elő jogellenes fogvatartás, azért, mert az ügyészség késve küldte meg a szabadításra vonatkozó rendelkezést az intézetnek – az érintett fogvatartottat a rendelkezés megérkezése után azonnali szabadították. Fogvatartottak egymás sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt 2015-ben egy esetben volt szükség büntetőfeljelentés megtételére.

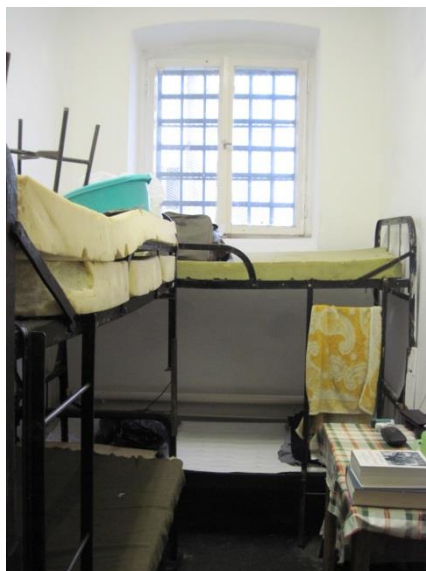
Kényszerítő eszköz használatára az elmúlt évben 7 esetben került sor, mindannyiszor utasítás végrehajtásának megtagadása miatt; 1 esetben testi kényszert, 6 esetben pedig testi kényszert és bilincset alkalmaztak. Szolgálati kutya nincs az intézetben.

II. FIZIKAI KÖRÜLMÉNYEK

1. Zsúfoltság

Ahogy a fent ismertetett létszámadatok is mutatják, az intézet jelentős mértékben túlzsúfolt, ami azt eredményezi, hogy **az intézet egyetlen zárkában sem tudja biztosítani a jogszabályban előírt mértékű mozgásteret. A legkisebb, egy főre jutó szabad mozgástér a legzsúfoltabb zárkában kb. nettó 0,9 négyzetméter,** ami kevesebb, mint harmada a magyar jogszabályi

rendelkezések, illetve negyede a nemzetközi sztenderdek által megkívánt mozgástérnek. A helyzetet jól szemlélteti, hogy például a megfigyelők által meglátogatott négyfős (két emeletes ágygal felszerelt) zárkákban négyen (két megfigyelő és két fogvatartott) csak igen nehézkesen fértek el egyszerre állva, az ablak csak az egyik felső ágyról volt nyitható, és az ágy és asztal között csak annyi hely volt, hogy egy ember a kihúzott kisszékre, az ún. stokira leülhessen.

A helyzetet tovább rontják a jelentős következő pontjában ismertetett rossz fizikai körülmények, illetve az, hogy a zárkán kívüli huzamosabb tartózkodásra csak a dolgozó fogvatartottak esetében van lehetőség (a látogatás idején ez a 220 fogvatartottból 36 főt jelentett), a többi fogvatartott viszont a napi 1 óra időtartamú szabad levegőn tartózkodáson kívül sokszor egész napját a túlszűfolt zárkákban tölti.

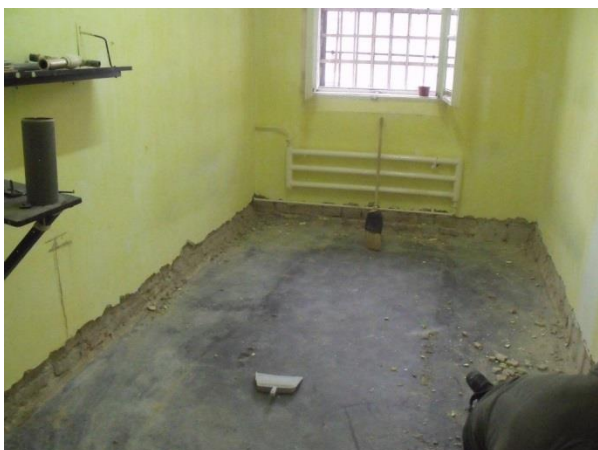
Négyfős zárka

A Magyar Helsinki Bizottság tisztában van vele, hogy a túlszűfolttságot az intézet saját hatáskörében tovább csökkenteni nem tudja, de ezzel együtt szükségesnek tartja jelen jelentésben is rögzíteni, hogy **a zsűfolttság az intézetben olyan mértékű, hogy az – a kapcsolódó rossz fizikai körülményektől eltekintve is, azokkal együtt pedig különösen – kimeríti az embertelen, megalázó bánásmód fogalmát.** Így a fogvatartási körülmények – figyelembe véve az Emberi Jogok Európai Bíróságának a *Varga és mások kontra Magyarország* ügyben hozott pilot ítéletét is – sértik az Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. cikkét.

2. Zárkák, kapcsolódó körülmények

Az intézetben a legnagyobb problémát a fogvatartotti panaszok, a megfigyelők tapasztalatai és az intézet saját értékelése alapján is az elhelyezési körülmények (a zsűfolttság és a kapcsolódó rossz fizikai körülmények) jelentik.

Jelenleg az intézetben 64 zárka van használatban (a 83 rendelkezésre állóból) 3 szinten, az egyszemélyestől a 12 személyesig, de ezekből **a látogatás idején csak 6 zárkában állt rendelkezésre elkülönített WC** – ez a szám **2016. március végére 10-re nőtt.** Ugyanakkor üdvözlendő ezzel kapcsolatban, hogy az intézet a WC-k fallal való leválasztásába annak ellenére fogott bele 2015 őszén, hogy arra külön forrást nem kaptak, a felújítást saját megtakarításból oldják meg. A cél, hogy minden zárkában elkülönített WC álljon rendelkezésre, ugyanakkor nehézség, hogy az épület adottságai miatt vannak olyan zárkák, ahol a lefalazás nagyobb bontási munkákat igényel. A WC-k lefalazásával párhuzamosan a radiátorokat is lecserélik a zárkákban, a jelenlegi „szurokpadlót” pedig pl. járólappal váltják fel. Az intézet tájékoztatása szerint egy zárka felújítása 140 000 Ft-ba kerül, a felújítást a fogvatartottak közreműködésével végzik, és reményeik szerint 2016 végére az összes zárka felújításával végeznek.

Zárka felújítás előtt és után

A fenti előremutató tervek ellenére hangsúlyoznunk kell, hogy a jelenlegi helyzet a zárkák többségében rendkívül aggályos: még a megfigyelők által látott nagyobb, 12 fős zárkákban is csak **egy, lefüggönyözött WC jut 12 fogvatartottra** (2 mosdó mellett), ami nagyjából fél-egy méterre található a sorban utolsó ágytól. A kisebb zárkákban az ajtó és az asztal közé beszorítva található a WC – amellett, hogy ez higiéniai szempontból is igen problematikus, a fogvatartottak azt is szóvá tették, hogy a felügyelet a kötelező ellenőrzés során így gyakorlatilag bármikor rányithat az éppen a WC-t használó fogvatartottra. Az egyik zárkában megmutatták a pár nappal korábban lecserélt, szakadt, rossz állapotban levő WC-függönyt is.

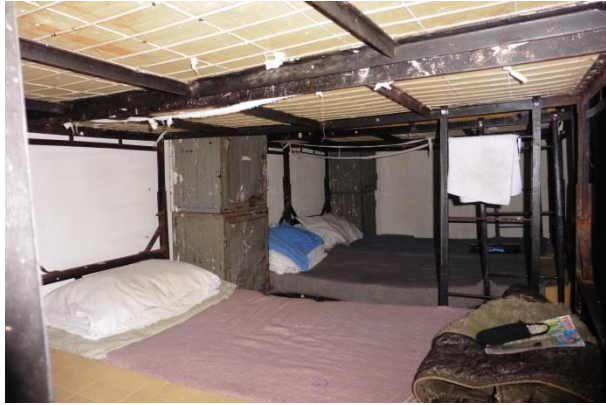

Egy nem felújított 12 fős zárka

*Nemrég
lecserélt
WC-
függöny,
csőradiátor;
előzetes
zárka fala*

Az intézet a radiátorok cseréjére vonatkozó, fent említett tervei azért is üdvözlendőek, mert a megfigyelők tapasztalatai szerint **a jelenlegi csóradiátorok nem alkalmasak arra, hogy biztosítsák a megfelelő hőmérsékletet.** Például a könyvtárban, ahol a megfigyelők a személyes meghallgatásokat végezték, 17 Celsius-fok volt a látogatás idején, úgy, hogy a kinti hőmérséklet a januári átlag felett volt – alacsonyabb külső hőmérséklet esetén a benti hőmérséklet még alacsonyabb lehet. Visszatérő panasz volt a fogvatartottak részéről is, hogy hideg van a zárkákban.

A fentiek mellett rontja a fizikai körülményeket az is, hogy **a „szurokpadló” a nyári melegben** a fogvatartottak beszámolója szerint **felforrósodik és megolvad** (ennek nyomait a megfigyelők is látták a padlón), **sok zárkában pedig a matracok is kifejezetten rossz állapotban vannak** (szakadtak, koszosak) – utóbbi főleg a megőrzésen levők és az elzárást töltők zárkaiban volt jellemző a megfigyelők szerint. A fogvatartottak beszámolói szerint **reggel 8-tól fél 12-ig nincs áram a zárkában** – javasoljuk ezzel kapcsolatban, hogy az áramszolgáltatás folyamatos legyen.

A büntetés-végrehajtási rendszer egészének nehézséget okozó poloskafertőzöttség az intézetet is érintette, de az intézet vezetése szerint ezt a problémát mostanra majdnem teljesen megoldották, nem utolsósorban annak köszönhetően, hogy egy főállású, képesítéssel rendelkező gázmestert alkalmaznak, aki ipari irtószerekkel végzi mind a rágcsálóirtást, mind a poloskairtást (és emellett a munkáltatásban is részt vesz a háziműhelyben). Ugyanakkor a fogvatartottak közül többen jelezték, hogy **még mindig előfordul poloska** – amiben is közrejátszhat, hogy megyei ház lévén sok az intézetben a megőrzéses fogvatartott, és minden szállítással „érkezhet” újra poloska az intézetbe.

A **szabálysértési és büntetőjogi elzárást töltőkkel** kapcsolatban (akik a vonatkozó jogszabályi rendelkezések szerint elhelyezhetőek együtt) problémát jelent, hogy **napközben a zárkaik ajtaja nem, vagy csak résnyire van nyitva, egy láncsal van rögzítve kívülről a zárkaajtó, és a fogvatartottak nem hagyhatják el a zárkát.** (Volt olyan megőrzéses fogvatartott is, aki ezt szóvá tette, arra tekintettel, hogy az anyaintézetében nyitott körleten volt.) Az intézet vezetése ezzel kapcsolatban elmondta, hogy az elzárást töltőket nem tudják külön körleten elhelyezni, a folyosókon pedig az intézet megyei ház volta miatt is nagy a „forgalom” (mert pl. enyhébb rezsimszabályok alkalmazása esetén az előzetesen letartóztatottak számára engedélyezhető, hogy felügyelet nélkül mozogjanak, illetve eljárási cselekményre viszik ki az előzetes letartóztatottakat), így **az elzárást töltők számára a körleten belüli szabad mozgást nem tudják biztosítani.** Ez az intézet álláspontja szerint megfelel a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvénynek, amely csak

Felújított zárka

annyit ír elő, hogy az elzárást töltők esetében a zárak ajtaját nappal nyitva kell tartani. A Magyar Helsinki Bizottság ugyanakkor felhívja a figyelmet arra, hogy az ajtók kívülről láncsal való rögzítése ennek a jogszabályi rendelkezésnek nem felel meg.

Fontos kiemelni, hogy **a női fogvatartottak elhelyezésére szolgáló, 8 fős zárakban** (lásd a fenti képeket) **sokkal jobbak a fizikai körülmények** az intézeti átlagnál (a felújított zárakat nem számítva): öntött radiátor található bennük a csőradiátor helyett, valamint porcelán WC, a padló pedig linóleummal van burkolva. A látogatás idején jellemzően 3 fő volt egy zárkában elhelyezve.

A szabad levegőn tartózkodásra a közepén füvesített sétaudvaron kerül sor. Itt az előzetes letartóztatottak – többek között a bűntársak elkülönítése érdekében – kötött rendben sétálhatnak, a többi fogvatartott esetében ilyen megkötés nincs.

Az intézetben kamerarendszer működik, ami azokat a területeket fedi le (a zárak kivételével), ahol a fogvatartottak mozognak. A kamerarendszer nemcsak valós idejű képet mutat, hanem rögzít is. Rendelkezésre áll kamerás zárka is, ahova egyéni mérlegelés után, indokolt esetben kerülnek a fokozott figyelmet igénylő fogvatartottak, illetve a biztonsági elkülönítést is itt hajtják végre. A „vesélyeztetett” fogvatartottakat 15 percenként ellenőrzik. Az intézet egyes részein a személyi állomány tagjai mágneskártya segítségével nyitják az ajtókat, így a mozgásukat a rendszer rögzíti.

3. Fürdés, személyi higiénia

A dogozó fogvatartottak naponta, az előzetes letartóztatottak hetente 2 alkalommal, a női fogvatartottak mindennap fürödhetnek, a fogvatartottak elmondása szerint kb. 5-10 percig. A földszinten található, a képen látható központi fürdő jó állapotban van, megfelelően burkolt, akasztókkal ellátott – itt fürdenek a dolgozó elítéltek és az előzetes letartóztatottak, emellett van egy fürdő a 3. emeleten és a női körleten, illetve a konyhán dolgozóknak is külön fürdőjük van.

A zárkákban jelenleg nincs folyamatos melegvízellátás, annak kialakítása az intézet tájékoztatása szerint folyamatban van (a melegvízhálózatot kiépítették, de anyagi okok miatt még nem kötötték rá a zárkák vízellátását a hálózatra). A **meleg vizet műanyag kannákban** kapják a fogvatartottak, amelyek közül több a megfigyelők tapasztalatai alapján **már igen rossz állapotban van és koszos**. Például volt olyan kanna, ami lyukas volt, így lavórban kellett tartania a fogvatartottaknak, hogy ne csöpögjön belőle a víz, egy másik pedig el volt törve és a lyukat egy ronggyal tömték be.

Meleg vizet naponta kétszer osztanak, reggel és fél 12 körül. Utóbbi kapcsán több fogvatartott fogalmazott meg panaszt, mondván, hogy a víz hamar kihűl, pedig napközben később is szükségük lenne meleg vízre. Az intézet vezetésének tájékoztatása szerint ugyanakkor a fogvatartottak bármikor kérhetnek meleg vizet. Ezzel kapcsolatban megfontolásra javasoljuk a délutáni/esti automatikus melegvízosztás bevezetését, a jelenleg rossz állapotban levő kannák lecserélését és a kannák rendszeres cseréjét, ami higiéniai okokból is fontos lenne, illetve a műanyag kannáknál higiénikusabb vízosztási módszer bevezetésének megfontolását. Hosszú távon azonban nyilván a meleg víz bevezetése a zárkába lenne a legmegfelelőbb megoldás.

Az ágyneműket, törülközőket heti rendszerességgel cserélik az intézetben az intézet tájékoztatása szerint – ugyanakkor voltak olyan fogvatartottak, akik arról számoltak be, hogy erre valójában kéthetente kerül sor.

4. Befogadás

Befogadáskor a fogvatartottakat a jogaikról írásban tájékoztatják, illetve szóban is elmagyarázzák a tudnivalókat. Külföldiek esetében akkreditált tolmács jelenlétében történik a tájékoztatás, illetve az anyanyelvére lefordított tájékoztatót adnak át a fogvatartottnak; az analfabéta fogvatartottakat két tanú jelenlétében tájékoztatják a jogaikról. A külföldieket – az elkülönítési szabályok betartása mellett – igyekeznek olyan zárkában elhelyezni, ahol saját anyanyelvükön tudnak kommunikálni más fogvatartottakkal. (A látogatás idején ukrán állampolgárok tartózkodtak az intézetben.)

A látogatás idején **minden zárka ajtaja mellett kívül, a folyosón volt elérhető egy házirend**. A megfigyelők meglátása szerint szerencsésebb lenne a házirendek a zárkákban belüli elhelyezése, hogy ahhoz azok a fogvatartottak is korlátozás nélkül hozzáférjenek, akik esetében a zárkaajtók napközben is zárva vannak.

III. Étkezés

Az étkezést nem külső szolgáltató biztosítja, hanem az intézeti konyhán főznek, ahol fogvatartottak is dolgoznak. Sem a fogvatartottaknak, sem a személyi állománynak nem áll rendelkezésére étkező; a fogvatartottak a zárkákban, a személyi állomány tagjai pedig a teakonyhában étkeznek. Kérelem alapján a vallási, illetve a diétás igényeknek megfelelő étellemezést biztosítja az intézet.

Az étel mennyisége és minősége kapcsán vegyesen nyilatkoztak a fogvatartottak: míg egyes fogvatartottak megfelelőnek ítélték az étellemezést, többen panaszt fogalmaztak meg az étel mennyisége és minősége kapcsán, és többen kevesellték a zöldséget és a gyümölcsöt az étrendben.

IV. Egészségügyi ellátás

A Magyar Helsinki Bizottság részéről a látogatáson orvos nem vett részt, így az egészségügyi ellátás és az egészségügyi ellátással kapcsolatos fogvatartotti panaszok értékelésére csak szűk körben volt lehetőség.

Az intézetben a meghatározott rendelési időben dolgozó szerződéses orvos mellett 3 ápoló (egy főápoló, egy szakápoló és egy ápoló) dolgozik; mindannyian hivatásos szolgálati jogviszonyban állnak az intézettel. Orvosi vizsgálatra panasz esetén kerül sor, rendelési időben, vagyis egészségügyi panasz hiányában az orvos nem ellenőrzi a fogvatartottak állapotát rendszeresen. Üdvözlendő, hogy az intézet tájékoztatása szerint **az orvosi vizsgálat alatt az ajtót zárva tartják, és a felügyelet főszabály szerint a folyosón tartózkodik** (hallótávolságban), és csak a „magas kockázatú” fogvatartottak esetében a tartózkodnak a rendelőben a felügyelet tagjai.

Sürgős esetekben, rendelési időn kívül (vagyis éjszaka és hétvégén) a megyei kórház sürgősségi osztálya látja el a fogvatartottakat, és a megyei kórházban vehető igénybe a szakorvosi rendelés is (munkanapokon munkaidőben). Fogászati rendelőt hetente 4 órában tart a közreműködői szerződésben álló fogorvos. Az igénybe vehető szolgáltatások az alapellátásban rögzített beavatkozások, valamint a fogmegmentő eljárások.

Az orvosi ellátással kapcsolatban volt olyan fogvatartotti panasz, hogy van, amikor kérés ellenére hosszú ideig nem juthatnak el orvosi vizsgálatra.

Üdvözlendő, hogy 2015 novembere óta egy hivatásos szolgálati jogviszonyban álló, **teljes munkaidőben foglalkoztatott szakpszichológus dolgozik az intézetben**. A pszichológus a fogvatartottakkal egyéni beszélgetések, csoportos terápiák, valamint a befogadó beszélgetések keretében foglalkozik, hetente átlagosan 68 fogvatartottat lát el. Pszichiáter az intézetben nincs, így a fogvatartottak csak az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet szakorvosainak döntése alapján kaphatnak pszichiátriai okból gyógyszeres kezelést.

A fogvatartottak egészségügyi okból való elkülönítésére rüh, hepatitis, tetvesség, orbánc, valamint hasmenéssel járó egyéb kórképek esetében kerül sor.

Az intézet tájékoztatása szerint átlagosan 4-5 cukorbeteg fogvatartott tartózkodik egyszerre az intézetben. Számukra a diétás étkezés mellett napi fürdési lehetőséget is biztosítanak, naponta ellenőrzi az állapotukat ápoló, és szükség esetén a szakorvosi vizsgálaton való részvételt is biztosítják számukra. Egy cukorbeteg fogvatartott viszont kifogásolta, hogy valójában csak heti kétszer mehet fürödni.

Az egészségügyi dokumentumairól egyéni kérelmi lap útján, letéti pénzük terhére kérhetnek fénymásolatot a fogvatartottak. Beküldeni csak vény nélkül vásárolható, tabletta formájú, Magyarországon törzskönyvezett gyógyszert lehet, bontatlan csomagolásban, és az ilyen gyógyszerek is csak indokolt esetben adhatóak ki a fogvatartottaknak, korlátozott mennyiségben (1 doboz/hó). A fogvatartottak a letéti pénzük terhére is vehetnek gyógyszert; az életmentő gyógyszerekért viszont nem kell fizetni, és az is ingyen kapja a gyógyszert, akinek nincs letéti pénze.

Gyógyszert naponta három alkalommal osztanak az ápolók, porítva, a felügyeletnél pedig van „készenléti” fájdalomcsillapító (utóbbit igénybevétele esetén nem vonják le a fogvatartott letéti pénzéből, csak ha rendszeresen szed valamilyen fájdalomcsillapítót). A leggyakoribb fogvatartotti panasz az egészségügyi ellátással kapcsolatban az volt, hogy **a fájdalomcsillapítóhoz, görcsoldóhoz nehezen, sokszor csak a jelzést követően órákkal jutnak hozzá**. (A fogvatartottak fájdalomcsillapítót – érthető okokból – nem tarthatnak maguknál.)

Az intézeti (fogvatartott) fodrász a fogvatartotti részlegeken, az arra kijelölt helyiségben dolgozik, kérelem alapján mindennap igénybe vehető a szintek szerinti beosztás alapján. Ugyanakkor több fogvatartott panaszkodott arra, hogy sokat kell várni a fodrászra, így inkább egymást nyírják meg.

A megfigyelők a látogatás során két egészségügyi jellegű panasszal találkoztak. Az egyik fogvatartott jelezte, hogy annyira fáj a válla, hogy aludni sem tud, de a vállára való krém a letétjében van, és nem fér hozzá – a megfigyelők a látogatás végén kérték az intézet vezetését, hogy a kenőcsöt adják ki a fogvatartottnak.

Az intézet tájékoztatása szerint amennyiben olyan krémet vagy gélt hoz magával a fogvatartott, ami alkoholt tartalmaz (Flector, Dic-lac, Sport, stb.), az még gyógyszer tartási engedéllyel sem adható ki a fogvatartottnak, és az a letétjében marad szabadulásáig, vagy a gyógyszer lejártáig. Az érintett fogvatartottnak ebben az esetben orvoshoz kellett volna jelentkeznie, ami az intézet nyilvántartása szerint nem történt meg. Vizsgálat után az alapellátó orvos dönt arról, hogy a panaszra milyen összetételű, hatóanyagú gyógyszert rendel el.

Egy másik, megőrzéses fogvatartott felsőtestén csúnya kiütések látszottak (nem látta bőrgyógyász, de elmondta, hogy korábbi intézetében külön engedéllyel többször fürödhetett) – az ő esetében a megfigyelők a látogatás végén kérték az intézet vezetését, hogy vizsgáltsák meg bőrgyógyással a fogvatartott kiütéseit.

Az intézet tájékoztatása szerint az érintett fogvatartott 2016. január 18-án érkezett megőrzésre az intézetbe, egészségügyi panaszt nem jelzett, az ambuláns naplóban csak megőrzésre való befogadása szerepel. Fürdési engedélyt a megőrzést biztosító intézetben indokolt esetben csak orvos adhat ki, orvosi rendelésre azonban az érintett fogvatartott nem jelentkezett.

A Magyar Helsinki Bizottság álláspontja szerint indokolt lenne megfontolni a vonatkozó szabályok megváltoztatását úgy, hogy amennyiben a megőrzéses fogvatartottnak az anyaintézetében van fürdési engedélye, akkor az a megőrzést végrehajtó intézetben is automatikusan érvényes legyen.

V. Munkavégzés

A látogatás idején az intézetben 36 fogvatartottnak volt lehetősége az intézet fenntartásához kötődő munkavégzésre, az alábbi megoszlásban.

	Összes dolgozó fogvatartott	Ebből előzetes letartóztatott	Szabálysértési elzárást töltő
Háziműhely	13	1	1
Rabkonyha	10	1	-
Mosoda	9	4	-
Felszerelési raktár	2	-	-
Könyvtár	1	-	-
Körlet (fodrász)	1	-	-

Emellett az Adorján-Tex Kft. telephelyeként működik az intézetben varroda is: itt nagyságrendileg 25 fogvatartott dolgozik (2016. április 18-án pl. 23 fogvatartott, köztük 17 előzetes letartóztatott). Külső munkahelyen történő munkavégzésre jelenleg nincs lehetőség; az intézet tervei között szerepel a munkahelyek számának növelése.

Főszabály szerint az elítéltek dolgoznak az intézetben, de elméletileg az előzetes letartóztatásban lévők és az elzárást töltők is dolgozhatnak egészségügyi alkalmasság esetén, az előzetes letartóztatottak

esetében a rendelkezési jogkör gyakorlójának engedélye alapján, ha a bűntársak elkülönítésére vonatkozó szabályok tiszteletben tartása mellett ez lehetséges. A varrodában pl. többségében előzetes letartóztatottak dolgoznak, tekintettel arra, hogy a varroda zárt munkahely. Ezzel kapcsolatban problémaként merült fel az egyik előzetes letartóztatott részéről, hogy bár arra a rendelkezési jogkör gyakorlója elvileg engedélyt adott, mégsem dolgozhat, mert a bűntársa már a varrodában dolgozik, és előzetes letartóztatottként őt is oda osztanák be. Erről a megfigyelők tájékoztatták az intézet vezetését.

A mosodában az intézet kiszolgálása mellett bérmosást is végeznek; az itteni munkával havi 17 500 Ft-ot lehet keresni. A háziműhelyben foglalkoztatottak szintén úgy nyilatkoztak, hogy a 35 700 Ft-os szakmunkásbérből kb. 17-18 ezer Ft marad náluk. A varrodában párnahuzatot, munkaruhákat és cipőfelsőrészt készítenek a fogvatartottak, egy különálló részében pedig civil munkaerőt foglalkoztatnak – az ő munkájukat egészítik ki adott esetben egyes munkafázisok átvételével (a csomagolás átvállalásával vagy egyszerűbb varrnivalók elvégzésével) a fogvatartottak. A profitot visszaforgatják az intézet felújítási munkálataiba.

A munkáltatással kapcsolatban panaszként merült fel, hogy **a varrodában**, ahol teljesítménybér alapján fizetik a fogvatartottakat órabér helyett, általában **nagyon kevés pénzt tudnak megkeresni**. Emellett azt is sérelmezték, hogy **nagy a különbség a lehetséges keresetek között**: jóval kevesebb pénzt, havi 3-7 ezer Ft-ot tudnak megkeresni, ha párnahuzatot varrnak, mint ha cipőfelsőrészt (utóbbinál 8-20 ezer Ft a kereset). A fentiekre tekintettel javasoljuk a teljesítménybérezési rendszer felülvizsgálatát.

VI. Fenyítések, jutalmazás, panasz

Magánelzárást 2015-ben 11 fegyelmi ügyben alkalmaztak (az összes alkalmazott fenyítés 30%-át a magánelzárás tette ki). A kiszabott leghosszabb magánelzárás 10 nap volt, és tavaly 5 esetben szabtak ki ilyen tartamú magánelzárást, mindannyiszor fiatalokúval szemben. A magánelzárás, illetve a fegyelmi elkülönítés végrehajtása előtt a fogvatartottakat megvizsgálja orvos, azok időtartama alatt a fogvatartottak a jogszabályi rendelkezésekkel összhangban jogosultak a napi egy óra szabad levegőn tartózkodásra, és az intézet tájékoztatása szerint könyvekhez is igény szerint hozzáférhetnek.

A fegyelmi zárkák egy részében a fallal, illetve egymással egybeépített fekvőhely és „lyukvéce” található; minden fegyelmi zárkában saválló WC és mosdó van. A gyengén megvilágított **fegyelmi zárkákban** a megfigyelők tapasztalatai alapján **az intézet többi részéhez képest is alacsonyabb a hőmérséklet**, amit egy korábban magánelzárást töltő fogvatartott is megerősített. (A látogatás idején nem töltött magánelzárást egy fogvatartott sem.)

A fegyelmi körleten található egy „dühöngő”, vagy „gumiszoba” is, de ezt az intézet tájékoztatása szerint nem használják.

2015-ben egy alkalommal engedélyeztek kimaradást jutalomként **csoportos kimaradás** keretében **dolgozó elítélteknek**, az intézet hétvégi házában; eltávozásra 13 fogvatartottnak volt lehetősége összesen 15 alkalommal – jellemzően karácsony és húsvét alkalmából, illetve pl. ballagáskor van erre mód. Látogató intézeten kívüli fogadását jutalomként 2015-ben nem engedélyezték egy fogvatartottnak sem. Jó gyakorlat, hogy a kegyeleti jogát gyakorló, temetésen részt vevő fogvatartottat az intézeten kívül kísérő állomány fekete ruhát visel, nem egyenruhát.

Az intézet tájékoztatása szerint éves szinten 2-3 panaszt nyújtanak be a fogvatartottak, leginkább az elhelyezési körülményeket, a megfelelő mozgástér hiányát, az elkülönített WC-k hiányát, illetve a korlátozott fürdési lehetőségeket kifogásolva. Mindaddig 32 polgári per indult a fentiek miatt, de hazai marasztaló ítélet egyetlen esetben sem született (véltetően a felróhatóság hiánya miatt); az ügyek általában az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt kötnek ki.

VII. Kapcsolat a külvilággal, védővel

A beszélőre, a csomagfogadásra és a telefonálásra a jogszabályi rendelkezésekben meghatározottak szerinti gyakorisággal és időtartamban van lehetőség.

Mind az az előzetes letartóztatottak, mind az elítéltek havonta egy alkalommal kaphatnak élelmiszercsomagot és egy alkalommal tisztasági/ruházati csomagot.

A beszélő **minden esetben asztali beszélőt** jelent. A kapcsolattartókkal fizikai kontaktusra az érkezéskor, illetve távozáskor üdvözlés keretében van lehetőség; élelmiszer bevitele a beszélőre nem engedélyezett, de borítékot, fényképet átadhatnak. Egy beszélő alkalmával átlagosan 20 kapcsolattartó érkezik 10 fogvatartotthoz; a beszélőnek helyet adó helyiség egyszerre 50 fő befogadására alkalmas. Az intézet tapasztalatai szerint a szabálysértési elzárást töltőkhöz általában nem érkezik látogató, és csomagot sem kapnak, ami megerősíti a Magyar Helsinki Bizottság azon, más intézetekben szerzett tapasztalatait, hogy a szabálysértési elzárást töltő, tipikusan rossz szociális helyzetű fogvatartottak nem tudnak élni a jogszabályi rendelkezések által számukra biztosított enyhébb szabályokkal (pl. hogy havonta legalább kétszer fogadhatnak látogatót).

Problémaként jelezte a megfigyelőknek több **megőrzéses fogvatartott**, hogy **nem engedélyezik számukra ittlétük alatt a beszélőt, ha csak pl. egy hétig tartózkodnak az intézetben**. Az intézet vezetésének tájékoztatása szerint a megőrzéses fogvatartottak beszélőinek korlátozására azért került sor, mert meglátásuk szerint sokan csak azért „intézték el”, hogy pl. egy büntetőeljáráásban ki kelljen őket hallgatni (pl. úgy, hogy egy ismerősük tanúként nevezte meg őket egy olyan ügyben, amiben valójában nem voltak érintettek) és ezért az intézetbe szállítsák őket, hogy a kapcsolattartóikkal személyesen találkozhassanak. Az intézet erre reagálva szűkítette a megőrzéses fogvatartottak esetén a kapcsolattartást: jelenleg beszélőre főszabály szerint csak az anyaintézetben van lehetőség, és a nyíregyházi intézetben a beszélőt csak „rászorultsági” alapon biztosítják. A beszélőről való döntés során figyelembe veszik, ha a kapcsolattartók fizikai okokból nem tudják meglátogatni az anyaintézetében a fogvatartott, vagy nem tudják kifizetni az útiköltséget, és szükséges az engedélyezéshez az anyaintézet támogató véleménye is. Az intézet tájékoztatása szerint heti 40 fővel csökkent a létszám azóta, hogy szigorítottak a rendszeren.

A telefonálással kapcsolatban több fogvatartott kifogásolta, hogy **a mobiltelefonok bevezetése óta mind a családtagjaikkal, kapcsolattartóikkal való beszélgetéseiket, mint a védőjükkel való konzultációt a zárkatársaik előtt kell bonyolítaniuk**. Utóbbi különösen az előzetes letartóztatottak esetén probléma, akiknek még folyamatban van a büntetőeljárásuk. Az intézet tájékoztatása szerint ezt a problémát a fogvatartotti fórumon is felvetették a fogvatartottak korábban, és jelenleg kérhetik, hogy a zárkán kívül (a könyvtárban, a kultúrteremben, illetve a régi BVfon-készülék helyén) telefonálhassanak. Úgy tűnik azonban, hogy a fogvatartottak egy része erről a lehetőségről nem tud (aminek részben lehet az az oka, hogy sok az intézetben a megőrzéses fogvatartott, akiknek nincs idejük részletesen megismerkedni az intézet szabályaival), így javasoljuk, hogy erre a lehetőségre külön hívják fel a reintegrációs tisztek a fogvatartottak figyelmét.

A telefonokat naponta feltölthetik. Bár nem intézeti kompetencia, de fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a más intézetekben meghallgatott és a Magyar Helsinki Bizottság Emberi Jogi Tanácsadó Programjához forduló fogvatartottakhoz hasonlóan a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben fogva tartottak közül is **sokan panaszkodtak a mobiltelefonok bevezetése óta jelentősen megemelkedett tarifákra**. Emellett panaszként merült fel, hogy **gyakran nincs szolgáltatás**.

A csomagküldéssel kapcsolatban érkezett olyan panasz, hogy a kapcsolattartáshoz szükséges, külön beküldött írószereket (boríték, toll/ceruza) külön csomagnak számolták, és mivel az adott fogvatartott már fogadta abban a hónapban a maximális számú csomagját, az írószereket visszaküldték.

Az intézet válasza értelmében a fenti csomag visszaküldésének alapja a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet 97. §-a volt, amely a következőket mondja ki: „(1) A levél írásos formában megjelenített, egyedi, személyes jellegű közlést, adatot, információt tartalmazó küldemény, amely postai úton borítékban küldhető. Levélként kezelendő a levelezőlap, a képes levelezőlap és a nyomtatvány is (például: könyv, katalógus, újság, folyóirat). A levelet tartalmazó borítékban fénykép is elhelyezhető. (2) Az (1) bekezdésben meghatározottól eltérő tartalommal érkező levélküldemény csomagnak minősül.”

A védővel való szóbeli konzultációra napi szinten, hivatali munkaidőben van lehetőség, korlátlan időtartamban. Rendkívüli esetekben, így pl. tárgyalás előtt hivatali munkaidőn túl is sor kerülhet a védővel való beszélőre. Igen aggályos, hogy **az ügyvédi beszélőkben, illetve azok előtt a kialakításuk miatt** (a tetejükön nyitottak, illetve az ügyvédet és az ügyfelét elválasztó plexi miatt nagyon hangosan kell beszélni bennük) **teljesen tisztán lehet hallani a többi ügyvédi beszélőben zajló beszélgetést**, ugyanakkor a védővel való kommunikáció nehezen hallható a fülkében ülő számára – ezt a problémát fogvatartott is jelezte, és a megfigyelők közvetlenül is tapasztalták. Ez a helyzet súlyosan csorbitja a védelemhez való jognak azt az részjogát, hogy a terhelt a védőjével bizalmasan érintkezhessen, ezért javasoljuk, hogy alakítsák át az ügyvédi beszélőket oly módon, hogy ennek a követelménynek megfeleljenek. A CD-n, DVD-n kapott iratokat laptopon megnézhetik a fogvatartottak.

Szintén problémaként merült fel, hogy **a zárkákban található szekrények nem zárhatóak**, így az irataikat sem tudják elzárni a fogvatartottak, illetve olyan panasz is érkezett, hogy a **személyi állomány tagjai hangosan közlik a zárkaajtóban a büntetőeljárás iratok átadásakor, hogy milyen irata érkezett az adott fogvatartottnak**. Javasoljuk, hogy utóbbit kerüljék a személyi állomány tagjai, és fontolják meg a zárkákban található szekrények zárhatóvá tételét.

Kiétkezésre havi két alkalommal van lehetőség. Problémaként jelezték a fogvatartottak, hogy mivel **a kiétkezés szintenként történik, ugyanabban a sorrendben, az utolsó szinten fogva tartottak rendszeresen szembesülnek azzal, hogy a bolt kínálata már igen**

hiányos. Az intézet vezetésének tájékoztatása alapján ez a kifogás a fogvatartotti fórumon is felmerült, és a kiétekzés rendjét úgy alakították át, hogy a szintek ne mindig ugyanabban a sorrendben vásároljanak. Ha valaki zöldséget vagy gyümölcsöt szeretne vásárolni, azt előre jelezni kell.

Az intézetben nem működik társadalmi kötődés program (amelynek keretében a jogszabályi rendelkezések alapján az elítéltek jogosultak lennének pl. eltávozásra, felügyelet nélkül külső munkahelyen dolgozni, vagy tanulmányok folytatására az intézeten kívül). Az intézetben a TÁMOP 5.6.3 országos projekt keretében **jóvátételi program** működik: a fogvatartottak például a megyei bíróságon végeztek iratpakolást (7 napon keresztül 5 fogvatartott), illetve lefestették az óvoda kerítését.

Az intézetbe a főként kábítószer-prevencióval foglalkozó Adelante Alapítvány munkatársai heti négy alkalommal járnak be: hetente három alkalommal tartanak csoportos foglalkozást, egy alkalommal pedig segítő beszélgetéseket. Jelentkezni a csoportokba a reintegrációs tiszteken keresztül lehet. A Segítőkéz Alapítvány munkatársai 2015. február 1. és 2015. április 30. között, a Nemzeti Bünmegelőzési Tanács által kiírt pályázat keretében tartottak foglalkozásokat az intézetben (pszichológiai tesztek felvétele, személyiségfejlesztő tréning, konfliktuskezelő tréning, művészetterápiás foglalkozás női fogvatartottak számára, kézműves foglalkozás női és férfi fogvatartottak számára, kézműves foglalkozás férfiak számára, művészetterápiás foglalkozás férfiak számára). Az egyházi börtönmissziók, egyházi felekezetek szintén bejárnak az intézetbe. A bv. ügyész évente 25 alkalommal végez ellenőrzést az intézetben; konzuli látogatásra igény szerint kerül sor. Emellett pl. iskolás csoportok számára is szerveznek bünmegelőzési célú látogatásokat.

VIII. Művelődés, oktatás, vallás, sport

A fogvatartottak használhatják az intézet könyvtárát, zenét hallgathatnak, hozzáférnek társasjátékokhoz és újságokhoz, illetve alkalmanként filmvetítésen vehetnek részt. A könyvtár ütemezés alapján, minden fogvatartott számára heti egy alkalommal látogatható, nyelvkönyvek is rendelkezésre állnak. Emellett a fogvatartottak részt vehetnek civil szervezetek, alapítványok által alkalmanként szervezett kulturális műsorokon is.

A 64 lakott zárkából 48-ban található tv; a fogvatartottak hétköznapi 6.00–8.00, 12.00–13.30, és 17.00–23.00 között, hétvégén pedig 6.00–23.00 között nézhetnek televíziót. A tv főleg a megfigyelők benyomásai alapján az átlagnál egyébként is rosszabb állapotban levő megőrzéses zárkákban és a (szabálysértési vagy büntetőjogi) elzárást töltők zárkáiból hiányzott – az intézet vezetése szerint a megőrzéses zárkákban azért vették ki a tv-eket, mert a csak ideiglenesen az intézetben tartózkodó megőrzéses fogvatartottak nem vigyáztak rájuk, „tönkretették” a készülékeket. Ez azért eredményez problematikus helyzetet, mert az intézetben ideiglenesen tartózkodó, megőrzéses fogvatartottak, illetve a sokszor csak rövidebb (szabálysértési vagy büntetőjogi) elzárást töltők jellemzően nem tudnak pl. dolgozni sem, tehát idejüket majdnem kizárólag a zárkákban töltik. Több érintett fogvatartott panaszkodott arra, hogy tv és kulturális program, stb. hiányában nem tudják mivel elfoglalni magukat.

Az intézetben a látogatás idején nem folyt semmilyen oktatás. Egy motorfűrészes-kezelői OKJ-s szakképzés 2014 decemberében zárult le, az intézet tájékoztatása szerint 2016-ra a szakképzés beindítása folyamatban van.

Vallási szertartáson való részvételre csoportosan, hetente, egyéni lelki gondozásra pedig naponta van lehetőség. Az intézetben főállású görög katolikus lelkész dolgozik, aki összefogja az egyházak munkáját.

A konditerem használata egészségügyi alkalmasság esetén, egyéni kérelem alapján, a fizetési hajlandóságot figyelembe véve engedélyezhető. A II., illetve III. emeleten fogva tartott előzetes letartóztatottak a konditermet hétfőn kedden, csütörtökön és pénteken, 9.00–10.00, illetve 10.00–11.00 között vehetik igénybe, a dolgozó fogvatartottak pedig az alábbi beosztás szerint:

	könyvtáros, fodrász	mosoda, raktár, háziműhely	szabadnapos szakács	délelőtti szakács	délutáni szakács	varroda
kedd szerda csütörtök péntek	7.00–8.00	16.25–17.25	7.00–8.00 8.00–9.00 14.00–15.00	14.00–15.00	7.00–8.00 8.00–9.00	15.00–16.00
szombat vasárnap	10.00–12.00	10.00–11.00 11.00–12.00 15.30–16.30 16.30–17.30	14.30–15.30	14.30–15.30	–	8.00–9.00 9.00–10.00

Az intézet tájékoztatása szerint az új büntetés-végrehajtási törvény hatálybalépése óta, vagyis amióta fizetni kell a konditerem igénybevételéért (egy hónapra 800 Ft + áfa összeget), csökkent a konditermet használók száma. A látogatásig bezárólag 1 esetben biztosították jutalomként a konditerem ingyenes használatát.

Sportolásra (pl. futball) emellett alkalmanként, a reintegrációs által tisztek által szervezett program keretében a sétaudvaron van mód.

IX. Egyéni panaszok

Az alábbiakban a külön meghallgatott fogvatartottak a fogvatartási körülményekkel kapcsolatos egyéni panaszai olvashatóak. A panaszokat nem a beszélgetések sorrendjében ismertetjük.

Fogvatartott 1: Megőrzéses fogvatartott, akit a látogatás óta visszaszállítottak a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetbe. Bal lába nem hajlik, és 15 cm-rel rövidebb is a másiknál, nagyon nehezen tud ráállni, és elmondása szerint már a „jó” lába is fáj (valószínűsíthetően a terheléstől). Mindkét lába folyamatosan remegett a megfigyelőkkel való beszélgetés alatt is. Szemmel láthatóan nagyon nehezen áll fel/ül le, a zárkatársa segítségére szorul, és látszik, hogy fájdalmai vannak. Állni elmondása szerint jobban tud, mint ülni; mankója nincs. Nagyon nehezen tud kimenni a szabad levegőre a lépcsők miatt, de elmondása szerint kijut az udvarra mindezzel együtt. A megfigyelők percepciója szerint alacsony intellektusú, pszichoszociális/értelmi fogyatékossgal élő fogvatartott (elmondása szerint például a megfigyelők látogatásakor 4 hónapja volt az intézetben, de az intézeti nyilvántartás szerint valójában csak pár napja). Az intézet tájékoztatása szerint „többletinformációs”, illetve tévképzetei vannak.

A Magyar Helsinki Bizottság meglátása szerint a fogvatartott elhelyezése normál börtönkörülmények között nem megoldható (a nyíregyházi intézetben tudatosan egy négyfős zárkában volt elhelyezve egy másik olyan fogvatartottal, aki segített neki, de ez hosszú távon nyilván nem megoldás), és normál börtönkörülmények közötti tartós elhelyezése embertelennek is minősülhet. Erre tekintettel a Magyar Helsinki Bizottság a BVOP-hoz fordult, kérve, hogy vizsgálják meg a fogvatartott elhelyezési körülményeit, és tájékoztassák a Magyar Helsinki Bizottságot a szakmai vizsgálat eredményéről és az esetlegesen megtett intézkedésekről.

A BVOP Egészségügyi Főosztálya a fogvatartott ügyében a következő tájékoztatást adta:

„A [fogvatartott] befogadását követően a szükséges szakorvosi vizsgálatokról mindkét tartózkodási helyén gondoskodtak, és a gyógyszeres kezelését a javasoltak szerint folytatják. Az önkárosító

hajlama okán eleve szoros reintegrációs, pszichológiai ellenőrzés alatt áll és pszichiáter szakorvos is rendszeresen foglalkozik vele, aki leírta, hogy természetfeletti álmai már 2000 óta vannak. Állapota pszichiátriai osztályos kezelést eddig nem indokolt.

Orvosi szempontból a krónikus betegségeinek kezelésén túl elsősorban idegentest nyeléssel kapcsolatos teendőket igényelt, mozgásszervi panaszt elvétele jelzett csak. **2015. december 16-án alsó ágyon fekvésre, 2016. február 10-én lifthasználatra kapott engedélyt, március 8-án pedig járóbottal látták el.** A végtagrövidülése hátterében serdülőkori csípőízületi betegség valószínűsíthető, amely állapot több mint 30 évre nyúlik vissza. Jelenleg segédeszközzel már rendelkezik. Indokolt esetben a Budapesti Fegyház és Börtönben reumatológiai szakvizsgálatra, gyógytorna és elektroterápiás kezelésre van lehetőség.

Kétségtelenül nehéz személyisége, csökkent alkalmazkodási képessége miatt gyakorta helyezték át másik zárkaközösségbe, rendszerint negyed-ötödmagával, így szükség esetén segítsége mindig volt.

A rendelkezésre álló adatok alapján [a fogvatartott] egészségi és pszichés állapota által indokolt ellátása a jelenlegi tartózkodási helyén biztosított, valamennyi érintett szakterület szoros felügyelete mellett.”

Fogvatartott 2: Két hete volt a látogatás idején megőrzésen az intézetben, egyébként a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben tölti a nem jogerős szabadságvesztés-büntetését. Elmondása szerint van két gyereke, egy 10 éves és egy 18 éves (de utóbbi továbbtanul), és összesen 49 ezer Ft-ból tartja el őket a felesége. Ezért szeretne olyan intézetbe kerülni, ahol többet tud keresni, hogy támogatni tudja a családját. Szeretné átkérni magát az Állampusztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetbe, mert ott a sertéstelepen tudna dolgozni. Adott be a BVOP-nak átszállítási kérelmet, a Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézetet és az Állampusztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetet jelölve meg, mint ahova szeretné, ha átszállítanák.

A Magyar Helsinki Bizottság levéllel fordult a BVOP-hoz, kérve, hogy fontolják meg a fogvatartott kérelmének megfelelő intézetben történő elhelyezést, tekintettel a fenti körülményekre, illetve arra, hogy a nyíregyházi intézetben egy fogyatékos és beteg emberrel együtt helyezték el éppen azért, mert ő segítette a zárkán az általa korábban nyilván nem ismert zárkatársát mindennapi teendői ellátásában.

Fogvatartott 3: Szintén megőrzéses fogvatartott, a látogatás idején két hete volt az intézetben. Anyaintézete a Márianosztrai Fegyház és Börtön, ahol állítása szerint januárban megfenyegették, megzsarolták (emiatt nem tudott fürdeni és sétára menni), ezt Márianosztrán jelezte a nevelőnek, de a kérelmét „nem továbbították”. Tett feljelentést is (elmondása szerint írt a katonai ügyészségnek Nyíregyházáról már). A családtagjait is megzsarolták: „le akarták húzni” csempésztett mobillal őket, azzal fenyegetőzve, hogy ha nem tesznek eleget a kérésnek, akkor a fogvatartottat éri baj majd a csurmában. Erről készült elmondása szerint jegyzőkönyv Márianosztrán, és Nyíregyházán is jelezte a nevelőnek, hogy a Gyűjtőben (a Budapesti Fegyház és Börtönben) a fentiekre tekintettel különítsék el. Adott be átszállítási kérelmet, de elmondása alapján valószínűleg csak a kapcsolattartási nehézségekre hivatkozott (a felesége súlyos beteg, 9 unokája van, és Márianosztrán nem tudják látogatni, mert a látogatást megelőző nap kellene elindulniuk, és nem tudnak hol megszállni). A beszélőn kívüli kapcsolattartása rendszeres volt.

A Magyar Helsinki Bizottság azzal a kéréssel fordult a BVOP-hoz, hogy vizsgálják meg a fogvatartott által elmondottakat, és amennyiben azok alapja valószínűnek tűnik, tegyenek intézkedéseket annak érdekében, hogy a fogvatartott az anyaintézetébe ne kerüljön vissza, vagy szállítsák el onnan.

A BVOP 2016. április 4-én kelt, a Magyar Helsinki Bizottság részére is kézbesített határozatában helyt adott a fogvatartott átszállítási kérelmének.

Fogvatartott 4: A fegyelmi eljárása lefolytatásának módját, valamint a magánelzárás végrehajtási körülményeit kifogásolja. Elmondása szerint a fegyelmi zárkában nagyon hideg volt, zokni nem lehetett rajta, és miután hajnal 5-kor felkeltették, a takarót és a szivacsot is ki kellett adnia – mindezek miatt meg is fázott a magánelzárás alatt (orvoshoz emiatt nem ment). Sérelmezte továbbá,

hogy a magánelzárás alatt naponta csak három szál cigarettát kaphatott, illetve hogy egy guriga WC-papíron és a poharán kívül más nem lehetett nála. Emellett ha lehúzta a WC-t, akkor a mosdóban jött fel a víz – utóbbi jelenséget a megfigyelők az adott fegyelmi zárkában a látogatás idején nem tapasztalták. A fogvatartott elmondása szerint a fentiek miatt nem tett panaszt, mert nem látta értelmét.

Fogvatartott 5: A fogvatartott panaszkodott arra, ahogy a hipiztetést a biztonsági szolgálat végzi (állítása szerint pl. széthajigálják a dolgokat a zárkában, a földre dobják a családi fényképeket, és nem megfelelő hangnemben beszélnek a fogvatartottakkal). Elmondása szerint előfordul, hogy a személyi állomány tagjai durván beszélnek a fogvatartottakkal, de a személyi állomány 90%-áról pozitív a véleménye. Az ügyvédi beszélő kialakítása miatt sérül a védelemhez való jog; ügyirat érkezésekor pedig a zárka ajtajában elmondja a személyi állomány tagja, hogy milyen iratot kapott a fogvatartott. A zárkákban nagyon hideg van a fűtőtest hiánya miatt, a kannában beadott meleg víz hamar kihűl, a WC az ő zárkájában is csak függönnyel van leválasztva, és az ajtónál helyezkedik el, így a felügyelet könnyen rányithat az éppen a dolgot végző fogvatartotttra. Az étel meglátása szerint kevés és nem jó, a csomagokra vonatkozó 5 kg-os határ szerint alacsony, illetve az intézeti boltból hamar elfogy a zöldség és a gyümölcs, és azt nem is lehet a zárkában tárolni. A mobiltelefonok bevezetése óta az egész zárka hallja a beszélgetéseket, mert a telefont nem lehet a zárkából kivinni; a percdíjak nagyon magasak, és a telefonálásra rendelkezésre álló napi 10 perc is kevés.

Konkrét kérdése volt, hogy a polgári jogi ügyeit vivő jogi képviselőjére a kapcsolattartóra vagy a védőre vonatkozó szabályok érvényesek-e. A Magyar Helsinki Bizottság levélben tájékoztatta a fogvatartottat a vonatkozó, a büntetés-végrehajtási szervek területére történő be- és kilépés, valamint a büntetés-végrehajtási szervek területén tartózkodás részletes szabályairól szóló 44/2007. (IX. 19.) IRM rendeletben található szabályokról. E rendelet 10. §-a értelmében a nem védőként eljáró képviselő az intézet területére nagyrészt a védővel megegyező szabályok szerint léphet be, azzal a főbb különbséggel, hogy a képviselő a fogvatartottat a bv. szerv vezetőjével előre egyeztetett időpontban látogathatja meg, illetve hogy a fogvatartott és képviselőjének beszélgetése ellenőrizhető.

Fogvatartott 6: Pár napja került végszállítással az intézetbe. Több hónapja nem látta a családját. Elmondása szerint bár a szüleinek, akik a gyerekeit nevelik, van kapcsolattartási engedélyük, nem engedélyezték számára a beszélőt a szüleivel. A megfigyelők a látogatás végén jelezték ezt az intézet vezetésének.

Az intézet tájékoztatása szerint az érintett fogvatartott a látogatást követően pár napon belül, 2016. február 5-én fogadhatott látogatókat az intézetben. A nyilvántartás szerint bevonulása óta havonta kap csomagot, levelet pedig heti rendszerességgel.

Fogvatartott 7: A fogvatartott elmondta, hogy nem tud találkozni a fiával, akit Szirmabesenyőn tartanak fogva az ottani fiatakorúak büntetés-végrehajtási intézetében. A Magyar Helsinki Bizottság a látogatást követően levélben felvette a kapcsolatot a fogvatartottal, kapcsolódó pontos adatok megküldését kérve.

Fogvatartott 8: Alapvetően az előzetes letartóztatásával kapcsolatban kérte a megfigyelők segítségét. Elmondása szerint nagyon sokat fogyott előzetes letartóztatásának 5 hónapja alatt és beteg, a beszélgetés során elsírta magát, láthatóan nagyon rossz mentális állapotban van. A megfigyelők mindezekre tekintettel a látogatás végén kérték az intézet vezetését, hogy a fogvatartottat hallgassa meg az intézet pszichológusa.

Az intézet tájékoztatása szerint az érintett fogvatartott 2016. január 28-án találkozott az intézet pszichológusával. Kérelmet azóta nem terjesztett elő, jelzéssel nem élt.

X. Javaslatok az intézet számára

1. Az intézet anyagi lehetőségeinek függvényében folytassák a zárkák felújítását annak érdekében, hogy minden zárkában elkülönített WC álljon rendelkezésre, a csőradiátorokat minden zárkában cseréljék le, illetve a „szurokpadlót” minden zárkában szüntessék meg.
2. A felújítás során mindenképpen biztosítsák a megfelelő fűtést a fegyelmi zárkákban is.
3. Cseréljék le a rossz állapotban levő matracokat.
4. Lehetőség szerint biztosítsák egész nap az áramszolgáltatást a zárkákban.
5. Szüntessék meg azt a gyakorlatot szabálysértési és büntetőjogi elzárást töltők esetében, hogy a zárkaajtót kívülről egy láncsal rögzítik.
6. Lehetőség szerint minél előbb vezessék be a meleg vizet a zárkákba. A folyamatos melegvízellátás biztosításáig megfontolásra javasoljuk a délutáni/esti automatikus melegvízosztás bevezetését, a jelenleg rossz állapotban levő kannák lecserélését és a kannák rendszeres cseréjét, illetve a műanyag kannáknál higiénikusabb vízosztási módszer bevezetését.
7. Biztosítsák, hogy a fogvatartottak minden esetben a lehető legrövidebb időn belül hozzájussanak a kért fájdalomcsillapítóhoz, görcsoldóhoz.
8. Javasoljuk a varrodára vonatkozóan a bérezési rendszer felülvizsgálatát a reálisan elérhető kereset növelése, valamint a lehetséges keresetek közötti aránytalanságok megszüntetése érdekében.
9. Biztosítsák, hogy a fogvatartottaknak minden esetben legyen lehetőségük arra, hogy a zárkán kívül, a zavartalanságot biztosító, megfelelő helyen telefonáljanak, és erre a lehetőségre külön hívják fel a fogvatartottak figyelmét.
10. Alakítsák át az ügyvédi beszélőket oly módon, hogy a terheltek a védőjükkel bizalmasan érintkezhessenek.
11. A személyi állomány tagjai kerüljék azt, hogy az érkező irat jellegét hangosan ismertetik a zárkában a büntetőeljárás iratok átadásakor, és fontolják meg a zárkákban található szekrények zárhatóvá tételét.

A Magyar Helsinki Bizottság jelentésének megállapításaival egyetértve a BVOP az alábbiakra hívta fel az intézet parancsnokának figyelmét:

„Fordítson kiemelt figyelmet az elzárást töltő fogvatartottak jogainak érvényesítésére, az ügyvéddel való kapcsolattartásra kialakított beszélőhelyiségek átalakítására, az iratok kézbesítésével kapcsolatban feltárt helytelen gyakorlat megszüntetésére. Az elhelyezési körülmények tekintetében folytassa a zárkák ütemezett felújítását, a mellékhelyiségek leválasztását, illetve gondoskodjon a fogvatartottak részére kiadott felszerelési anyagok állapotának megőrzéséről.”